

כ"ג באדר א' תשע"ו, 3.3.2016

גיליון מס' 499

פרשת ויקהל

יעש את החצר

מאת הרב דוד ביגמן, מעלה גלבע

רב ששת סומא היה. היו הכול הולכים לקבל פני המלך, ועמד והלך עמם רב ששת. מצאו מין אחד, אמר לו: הכדים השלמים לנהר, השבורים להיכן? [כלומר: בכדים שלמים שואבים מים. בשבורים מה עושים? – הפקחים הולכים לראות את המלך, אתה סומא ולא תראה אותו, מדוע גם אתה הולך?]. אמר לו: בוא ראה שאני יודע יותר ממך. עבר ליגיון ראשון, כשהרעיש אמר לו המין: בא המלך. אמר לו רב ששת: לא בא. עבר ליגיון שני, כשהרעיש אמר לו אותו מין: עכשיו בא המלך. אמר לו רב ששת: לא בא המלך. חלף ליגיון שלישי, כשהשתתק אמר לו רב ששת: ודאי עכשיו בא המלך. אמר לו אותו המין: מניין לך? אמר לו: שמלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, שנאמר: "צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה'. לא ברוח ה'. ואחר הרוח רעש. לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש. לא באש ה'. ואחר האש קול דממה דקה". כשבא המלך פתח רב ששת וברך אותו. אמר לו אותו המין: אתה מברך למי שלא ראית?! ומה היה עליו על אותו המין? יש שאומרים: חבריו ניקרו את עיניו. ויש שאומרים: רב ששת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. (בבלי ברכות נח ע"א, בתרגום)

רב ששת העיוור שומע את נבואת אליהו ומסיק מסקנות על מלכות שמים, ומתוכן מסיק גם לגבי מלכות בשר ודם. אפשר גם שהעניין מתוחכם יותר, ורב ששת מבין שמלכות שמים אינה באמת דומה למלכות בשר ודם, אך הופעת ה' בנבואת אליהו עוברת דרך הדמיון והדימוי האנושי, ולכן היא דומה בעיניו למלכות בשר ודם – ומכאן מסיק רב ששת מסקנות על צורת ההופעה של מלך בשר ודם.

האמת היא שהבעיה של המעגליות בשפה הדתית היא בעיה קבועה, אך טמונים בה יסודות חשובים לתובנות שלנו עלי אדמות. הדמויים של הנשגב מבינתנו הם לעולם בבואה של עולמנו ושל התובנות האנושיות לגביו, אך התובנות האנושיות עצמן מושפעות בצורה עמוקה ומשמעותית מהדימויים של מה שמעבר להן.

תורתנו מצהירה: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם" (בראשית א', כז). הצהרה זו גורמת לנו לדמות את הישות הבוראת כזכר ונקבה, וסכנה גדולה כרוכה בכך. לכן הזהירה תורתנו מהמחשת הדימוי לכדי פסל ותמונה, כאשר המתבקש הוא יצירת פסלים לייצג את אלוקים כזכר ונקבה: "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. פֶּן תִּשְׁחַתּוּ וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פְּסֵל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל תְּבַנִּית זָכָר אוּ נְקֵבָה" (דברים ד', טו-טז). מאידך, הדימוי הכרוך בהצהרה זו, שבורא עולם דומה לאדם, משפיע לטובה על אופן המפגש של האדם עם בני אדם אחרים מכל הגוונים של ההווה האנושית. הדגם של מפגש בין אישי כמפגש עם בורא עולם מוכר לנו כבר מדבריו של יעקב: "כִּי עַל כֵּן רְאִיתִי פְּנֵי כְּרָאת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתְּרַצְנִי" (בראשית ל"ג, י).

ומכאן לבעיה שמציבה לפנינו סדרת הפרשיות של בניית המשכן. רגילים להציג בעיה תיאולוגית דרך דברי הנביא: "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם פְּסָאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רְגֵלִי, אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי?" (ישעיהו ס"ו, א). דא-עקא, אין הבדל משמעותי בין צמצום הבורא לבית, לבין צמצומו על ידי דימוי נבואי כמלך אדיר ממדים שהשמים כסאו והארץ הדום רגליו. בשני המקרים המודל לדימוי הוא מלך בשר ודם, ובשניהם הם חוטאים לאמת הצרופה כאשר מדובר באל שהוא אין-סופי.

השאלה הראויה היא: איפה המקום המתאים למפגש בין הסופי לאין סופי, ואלו דימויים שלו מאפשרים מפגש שיחרת בזיכרוננו, ויהיה מכוון בתודעתנו? האם המפגש המכוון הוא דווקא דרך השמים והארץ, כסאו והדום רגליו כביכול, או שמא המפגש במגרש הביתי, בחצר, מהווה מוקד לא פחות משמעותי? היטיבה לתאר זאת המשוררת זלדה, בשירה "בלילה ההוא":

בלילה ההוא / כְּאִשֶׁר יִשְׁבְּתִי לְבִדִי בְּחֶצֶר / הַדּוֹמֶמֶת / וְהַתְּבוֹנְנֶתִי אֶל הַכּוֹכָבִים / הַחֲלֻטִּי בְּלִבִּי, / כְּמַעַט נְדָרְתִי נָדָר / לְהַקְדִישׁ עֶרֶב-עֶרֶב / רְגַע אֶחָד, / רְגַע קֹט וְיַחֲדָה / לִיפִי הִזָּה הַזֹּרֶחַ. / נִדְמָה / שְׁאִין לֶךְ דְּבָר קֵל מִזֶּה, / פְּשׁוּט מִזֶּה, / בְּכָל זֹאת לֹא קִימְתִי אֶת שְׁבוּעָתִי / לִי.

מדוע? / הלא גליתי כבר / שִׁמְחֵשְׁבֵתִי נוֹשֵׂאת אֶל אֲרְמוֹנֶיהָ, / אֶת מַרְאֵה עֵינַי, / כְּאוֹתָהּ צְפוֹר שְׁנוֹשֵׂאת בְּמִקּוֹרָה / קֶשׁ, נוֹצוֹת וְסָחִי לְבָדֵק הַקֵּן. / הלא גליתי כבר שִׁמְחֵשְׁבֵתִי / נוֹטֶלֶת (אם אין לה דָּבָר אַחֵר) / אֶפְלוֹ אֶת מַחוּשֵׁי / לְעֵשׂוֹת מִזָּה מְגִדְלִים. / שְׁהִיא נוֹטֶלֶת אֶת מַחוּשֵׁיהָ / שֶׁל שְׁכֻנְתִּי, / וְאֶת הַנִּיר שֶׁמִּתְגּוֹלָל בְּחֶצֶר, / וְאֶת פְּסִיעוֹת הַחֲתוּל / וְאֶת מִבְּטוֹ הַרִיק שֶׁל הַמּוֹכֵר, / וְאוֹתוֹ פְּסוּק שֶׁפָּרַפַּר בֵּין דְּפֵי הַסֶּפֶר / וְעוֹשֶׂה מִכָּל זֶה אוֹתִי, / כֵּן מִכָּל זֶה. מִכָּל זֶה. / מְדוּעַ לֹא קִימְתִי אֶת שְׁבוּעָתִי / לִי? הֵן הָאֲמִנְתִּי / שְׁאֵם אֲבִיט רְגַע קֹט וְיַחֲדָה / אֶל גְּבְהֵי שָׁמַיִם-מְכֻכָּבִים, / תִּשָּׂא מַחְשַׁבְתִּי אֶל הָאֲרָמוֹן / אֶת אוֹר הַמְזֻלוֹת. / הֵן הָאֲמִנְתִּי / שְׁאֵם אֲבִיט כֶּף / לִילָה אַחֵר לִילָה, / יִהְפְּכוּ הַכּוֹכָבִים / אֶט-אֶט / לְשֻׁכְנֵי. / יִהְפְּכוּ הַכּוֹכָבִים / לְקְרוּבֵי. / יִהְפְּכוּ הַכּוֹכָבִים / לִילָדֵי. / מְדוּעַ לֹא קִימְתִי / אֶת שְׁבוּעָתִי לִי?

כלום שכחתי / מה מקנאה הייתי בְּיֹרְדֵי-הַיָּם / וּבְאֵלֶּה שְׁבִיתֶם עַל חוֹף הָאוֹקְיָנוֹס. / כִּי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי / הַרוּחַ הַרְעִנְנָה שֶׁל הַיָּם / חוֹדְרֶת לְחַיֵּיהֶם, / הַרוּחַ הַרְעִנְנָה שֶׁל הַיָּם / חוֹדְרֶת לְמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם, הַרוּחַ הַרְעִנְנָה / חוֹדְרֶת לְיַחְסֵיהֶם עִם שְׁכֻנֵיהֶם / לְיַחְסֵיהֶם עִם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּם. / הִיא מְנַצְנֶצֶת בְּעֵינֵיהֶם / וּמְשַׁחֶקֶת בְּתוֹנוּעוֹתֵיהֶם.

כִּי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי / אֲמַת-הַמֶּדָּה לְמַעֲשֵׂיהֶם / הִיא אֲמַת-הַמֶּדָּה שֶׁל הַיָּם וְתַפְאֵרְתּוֹ / וְלֹא זֹו שֶׁל הַרְחוֹב הָאֲנוּשִׁי / וְלֹא זֹו שֶׁל הַסֶּמֶטָה / הָאֲנוּשִׁית. / עַל שִׁפְתַּי הַזְּרִיחוֹת וְהַשְׁקִיעוֹת. / כִּי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי / רוֹאִים הֵם עֵין בְּעֵין / אֶת מַעֲשֵׂי אֱלֹהִים / וְחָשִׂים בְּמִצִּיאוֹתוֹ / בְּלִי הַמַּחְצוֹת שְׁלֵנוֹ, / בְּלִי הַסַּח-הַדְּעַת שְׁלֵנוֹ. / בְּכִיתִי תַמִּיד / שְׁכָלוּאָה הַנְּנִי / בֵּין הַכְּתָלִים שֶׁל הַבַּיִת, / בֵּין כְּתָלֵי הַרְחוֹב / בֵּין הַכְּתָלִים שֶׁל הָעִיר, / בֵּין הַכְּתָלִים / שֶׁל הַהָרִים.

בלילה ההוא כשִׁישְׁבְּתִי לְבִדִי / בְּחֶצֶר הַדּוֹמֶמֶת / גְּלִיתִי פְתָאֵם / שְׁאֵף בֵּיתִי בְּנוֹי עַל הַחוּף, / שְׁחִיָּה אֲנִי עַל שִׁפְתַּי הַיָּרֵחַ / וְהַמְזֻלוֹת, / עַל שִׁפְתַּי הַזְּרִיחוֹת וְהַשְׁקִיעוֹת.

הרב דוד ביגמן, ראש ישיבת מעלה גלבוע – הקיבוץ הדתי. למד אצל ראשי ישיבה ששרדו את השואה: הרב אריה ליב באקסט בדטרויט והרב ישראל זאב גוסטמן ירושלים. היה שותף בהקמת הישיבה הראשונה לנשים לימים – מדרשת הבנות של קבוץ הדתי בעין הנצי"ב והיה מורה מרכזי בתחילתה. כיהן כראש ישיבה בישיבת הקבוץ הדתי בעין צורים. חידש דרך ייחודית בלימוד גמרא, עוסק בפסיקה הלכה ופעיל בחיפוש פתרונות למסורבות גט בעיקר במסגרת "מבוי סתום".

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il